

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “พุทธศาสนากับสังคมล้านนา”

ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา

8 - 10 พฤษภาคม 2535

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องครุบาในล้านนา

อ.ชูลิทธิ์ ชูชาติ

เอกสารหมายเลข 8

วันที่ 10 พฤษภาคม 2535

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง "พุทธศาสนากับสังคมล้านนา"

ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา

8 - 10 พฤษภาคม 2535

เอกสารหมายเลข 8

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องครูบาในล้านนา

... ชูลีห์ ชูชาติ

ประวัติของครูบา

ครูบาเป็นตำแหน่งของพระสงฆ์ในล้านนา ได้ปรากฏหลักฐานอย่างเด่นชัดตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839 - 2101) ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ของล้านนา พ.ศ. 2020 ได้กำหนดให้มีตำแหน่ง ครูบาคามวาสี ครูบาธรรม ครูบาภิธรรม และครูบาวิสัย ในแต่ละแขวงให้มีครูบาแขวง*ละ 1 รูป¹

หลังจากล้านนาไทย ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า (พ.ศ. 2101-2317) หรือบางครั้งก็เป็นอิสระบ้างและตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยาในระยะเวลาสั้นบ้าง ตำแหน่งครูบาก็มิได้หมดสิ้น ในปี พ.ศ. 2338 ได้ปรากฏหลักฐานว่า "ขัตติยะวงษาท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ ไพร่ราชบ้านเมืองทั้งมวล ได้พร้อมกันทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอตั้งครูบาเจ้าวัดผ้าขาว คนเชื้อริศตมั่งคละขึ้นเป็นสังฆราชา เป็นใหญ่แก่คณะสงฆ์ทั้งมวลนั้นแล ฯ" จากหลักฐานในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ซึ่งจารึกไว้ในต้นฉบับใบลานก็แสดงให้เห็นว่า ได้มีการเลื่อนสมณศักดิ์ของครูบาเป็น สังฆราชา ซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของสถาบันสงฆ์ในล้านนา

ใน พ.ศ. 2388 ครูบาทหลวงमारวิชัย วัดผายหิน ได้บรรพชาสามเณร อุ่นเรือน ต่อมาใน พ.ศ. 2398 ครูบาทหลวงमारวิชัยมรณภาพ พระอู่เรือนได้เป็นเจ้าอาวาส วัดผายหินและได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็น "ปฐมสังฆนายกะโสภา" หรือ สังฆนายกของเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2438³

* - * แขวง หน่วยการปกครองพื้นที่หลาย ๆ หมู่บ้านรวมเป็นแขวง หลาย ๆ แขวง รวมเป็นเมือง.

1 ยุพิน เข็มมุกด์ สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ. 1954-2101 หน้า 46.

2 คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ หน้า 105.

3 ลานนาสี่ไท่ ภิกขุ ประวัติปฐมสังฆนายก "โสภา" หน้า 7-8.

เกี่ยวกับเรื่องครุบาในล้านนา พระธรรมวโรดม เจ้าคณะมณฑลพายัพ ได้ลิขิตถวาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพ.ศ.2450 ดังข้อความที่ว่า "พระสงฆ์ในมณฑลนั้นๆ จะประพาศอะไร ๑ ประพาศเหมือนกันแทบทั้งนั้น พระสงฆ์ในมณฑลนั้น ๑ จะว่าตื้อก็ตื้อ จะว่าง่ายก็ง่าย ถ้าหัวหน้าลงหรือนับถือแล้วก็เป็นการง่ายที่สุด ถ้าหัวหน้าไม่ลงแลนับถือแล้วก็เป็นการยากที่สุดคอยฟังเสียงของครุบาเท่านั้น ถ้าครุบาว่าอย่างไรแล้ว ก็แล้วกันไม่มีใครมีปากเสียง..."¹

ตำแหน่ง "ครุบา" ของพระสงฆ์ในล้านนาไทย ถึงแม้ว่าไม่สามารถกำหนดโครงสร้าง สถานภาพ และหน้าที่ได้อย่างเด่นชัดแต่คำว่า "ครุบา" ก็ได้ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายและใช้ตำแหน่งนี้ติดต่อกันมาจนกระทั่ง ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ.2445 บังคับใช้ใน 14 มณฑลของประเทศ ได้แก่ มณฑลกรุงเทพฯ กรุงเก่า พิษณุโลก นครศรีธรรมราช นครราชสีมา ราชบุรี จันทบุรี นครสวรรค์ นครไชยศรี ชุมพร ภูเก็ต ปราชินบุรี อีสาน และบูรพา² และต่อมาได้ประกาศบังคับใช้ในมณฑลพายัพ อันประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน แพร่ และพะเยา ในพ.ศ.2467³ ประกอบกับคณะสงฆ์ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เมืองลำพูนตั้งแต่พ.ศ.2459 และต่อมาได้เปิดการสอบธรรมสนามหลวงขึ้นทั่วประเทศ ใน พ.ศ.2461 เฉพาะเขตมณฑลพายัพให้มาสอบรวมที่วัดเชตุวัน จังหวัดเชียงใหม่

จากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ "ตุ๋ปา" ในล้านนาได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมขึ้น

ตามแบบอย่างพระส่วนกลาง ดังนั้น คำว่า "ครุบา" จึงกลายเป็นศัพท์เฉพาะที่เรียกขานพระอาวุโสในล้านนาที่ไม่ได้ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จนกระทั่งสอบได้ระดับมหาเปรียญ และไม่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ชั้นสูง โดยทั่วไปแล้ว ถ้าเป็น "มหาเปรียญ" หรือ ระดับ "เจ้าคุณ" ก็ไม่มีคำว่า "ครุบา" นำหน้า

ถึงแม้ว่า "ครุบา" กลายเป็นคำเฉพาะท้องถิ่นในล้านนา แต่ก็มี ความหมาย ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งชาวบ้านในล้านนาเรียกขานสมณศักดิ์ "ครุบา"จึงเป็นสมณศักดิ์ที่"ชาวบ้าน" แต่งตั้ง ไม่ใช่สมณศักดิ์ตามกฎหมายสงฆ์ หรือ เป็นสมณศักดิ์ของ"ตุ๋ปา" มิใช่สมณศักดิ์ของ"ตุ๋ป่าน" หรือของบ้านเมือง

-
- ¹ กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.12/46 เล่ม 5 ลิขิต พระธรรมวโรดม ขอถวายพระพรรัชกาลที่ 5 ลงวันที่ 10 มิถุนายน ร.ศ.126 อ้างใน นิตยา วงศ์วิวัฒน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หน้า 243.
 - ² นิตยา วงศ์วิวัฒน์ ล.ด. (op.cit.) หน้า 243.
 - ³ ด. (Ibid.) หน้า 254.
 - ⁴ พระมหาเสถียรพงษ์ คมกัปปญโญ เถระประวัติ พระสุพรหมยานเถระ หน้า 6.

2. ความหมายของครุบาในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าไม่สามารถกำหนดสภาพ และบทบาทของครุบาได้อย่างแน่นอน ในสมัยราชวงศ์มังราย และในสมัยพม่าปกครองเมืองเชียงใหม่ แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตำแหน่งครุบาใช้กับพระเจ้าอาวาสอาวาส ซึ่งบวชเรียนหลายพรรษา เช่น เรียกเจ้าอาวาสวัดฝายหินว่า ครุบาหลวงมารวิชัยได้บรรพชา สามเณร อุณเรื่อน ใน พ.ศ. 2388 ครุบาแคงแกระ ได้บรรพชา สามเณรศรีวิชัย (ครุบาศรีวิชัย) ที่วัดบ้านปาง ใน พ.ศ. 2439¹ ดังนั้นครุบาจึงเป็นคำที่ชาวภาคเหนือเรียกภิกษุที่บวชเรียนมาตั้งแต่เป็นสามเณร และมีพรรษามาก ๆ เช่น สมภารว่า "ครุบา"² หรือบางคนให้ความหมายว่า ครุบาเป็นคำที่ชาวเหนือเรียกพระภิกษุที่บวชมานานแต่ไม่ได้เป็น มหาเปรียญ³

พระครูวิรุฬ ธรรมโกวิท (สิงห์คำ) รองเจ้าคณะอำเภอแม่ริมได้อธิบายว่า ตำแหน่งของพระในภาคเหนือ ซึ่งชาวบ้านเรียกขานมี 6 ตำแหน่ง คือ

- (1) มหาราชครู หรือ ราชครู
- (2) ครุบา
- (3) ตู๋สูง
- (4) ตู๋พ่อ
- (5) ตู๋
- (6) ตู๋พี

การเป็นครุบา ต้องเป็นพระที่ "แก่ศีล แก่ธรรม และแก่พรรษา" อายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไปอายุน้อยกว่านี้ก็เป็นได้ ถ้า "เคร่งศีลธรรม" ครุบาเป็นได้ทั้ง วัดป่าคือวัดท่าโกสุมชนและวัดบ้านคือวัดในชุมชน⁴

จากการศึกษาเรื่องครุบา ก็พอสรุปลักษณะของครุบาในปัจจุบัน คือนับตั้งแต่ ส่วนกลาง หรือ กรุงเทพฯ เริ่มเข้ามามีบทบาทในด้านกาปกครองคณะสงฆ์ภาคเหนือ จนถึงปัจจุบันหรือประมาณ พ.ศ. 2467-พ.ศ. 2535 ตำแหน่งครุบามีลักษณะดังนี้

- (1) เป็นพระที่บวชนานตั้งแต่เป็นสามเณร

1 สุธธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ "ครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย" สวิตา ฉบับที่ 61 กันยายน 2526 หน้า 15.

2 พระมหาเสถียรพงษ์ คมกัปปญญู ล.ด. หน้า 13.

3 สุธธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ ล.ด. หน้า 15.

4 สัมภาษณ์ พระครูวิรุฬธรรมโกวิท (สิงห์คำ) วัดเจดีย์สถาน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535.

- (2) เป็นพระที่เคร่งครัดในพุทธศาสนา ยึดมั่นในศีลธรรม
- (3) ชาวบ้านนับถือ เคารพบูชา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน
- (4) อายุค่อนข้างมาก และแก่พรรษา ชื่อนี้อาจยกเว้นได้ ถ้ามีบารมีอย่างอื่นทดแทน
- (5) เป็นพระที่ไม่มีสมณศักดิ์สูง เช่น ถ้าเป็นเจ้าคุณก็ไม่มีใครเรียกว่า ครูบา
- (6) เป็นพระที่ไม่ได้ "มหาเปรียญ"
- (7) เป็นพระระดับเจ้าอาวาสขึ้นไป
- (8) เป็นพระที่มี บารมีเก่งทางหนึ่งทางใด หรือหลาย ๆ อย่างในองค์เดียวกัน

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2435) จังหวัดเชียงใหม่ยังมีครูบาซึ่งมีชีวิต และชาวบ้านเคารพนับถืออีกมากมาย เช่น ครูบาท้าวหรือพระครูจันทสมานคุณ วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง ครูบาตวงดี วัดท่าจำปี ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง ครูบาอินหรือพระครูวรวิศุคุณ วัดฟ้าหลวง อำเภोजอมทอง ครูบาวัดดอนแก้ว อำเภอแม่ริม ครูบาวัดท่าสะต๋อยหรือพระครูวิมลวรเวทย์ อำเภอเมือง ครูบาเหล่านี้อายุมากกว่า 80 ปี มีครูบาหนุ่มอยู่องค์เดียวได้เป็นครูบาตั้งแต่อายุ 20 กว่าปี เพราะมีบารมีอย่างอื่นทดแทน คือ ครูบาอินตา (พระครูวินัยธรอินตา) อายุ 53 ปี (พ.ศ. 2535) เป็นพระที่มีบารมี มีศีลธรรมและจุดเด่นคือ เป็นพระนักพัฒนา นำชาวบ้านสร้างวัด โรงเรียน สะพาน และสาธารณประโยชน์อื่น ๆ

จังหวัดลำพูน มีครูบาซึ่งมีชีวิตและสำคัญ เช่น ครูบาชุ่มโพธิโก วัดวังมุย ครูบาวงค์ หรือ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา อายุ 79 ปี (พ.ศ. 2535) วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม อำเภอเถิน นอกจากนี้ก็ยังมีครูบาอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือเฉพาะท้องถิ่น

ครูบาในเชียงใหม่ ลำพูน ซึ่งมีชีวิตอยู่ และรู้จักกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน (พ.ศ. 2535) ได้แก่

- (1) ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา หรือ ครูบาวงค์
- (2) ครูบาท้าว (หลวงปู่เจ้าตาหิพย์) หรือ พระครูจันทสมานคุณ
- (3) ครูบาอินตา หรือ พระครูวินัยธรอินตา

สำหรับครูบาซึ่งมรณภาพแล้วและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเคารพนับถือของประชาชนเชียงใหม่ ลำพูน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2421 ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย หรือครูบาศีลธรรม (พ.ศ. 2421 - 2481) วัดบ้านปาง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน ครูบาอภิชัย (ขาวปี) (พ.ศ. 2432-2520) วัดพระพุทธรูปผาหมาม อำเภอเถิน ครูบาพรหมจักรสังวร หรือพระสุพรหมยานเถระ (พ.ศ. 2441 - 2527) วัดพระพุทธรูปตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เกี่ยวกับครูบาพรหมจักรสังวร บิดาและพี่น้องของท่านรวม 3 คน ก็ได้เป็นครูบาที่ชาวบ้านนับถือทั้งสิ้น บิดา คือ ครูบาพ่อเบ็ง โพธิโก (พ.ศ. 2405 - 2494) วัดป่าหนองเจดีย์ ตำบลนครเจดีย์ อ.ป่าซาง พี่ชายครูบาอินทจักรรักษา (พ.ศ. 2439 - 2521) วัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ น้องชายครูบาคัมภีระหรือพระครูสุนทรคัมภีรญาณ (พ.ศ. 2443 - 2505) วัดคอยน้อย ตำบลคอยหล่อ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ครูบาทั้งสี่องค์ดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านได้สร้างพระเจดีย์ใส่ครูบา หรือพระธาตุสี่-

ครุบา บนยอดภูเขา วัดพระพุทธรูปตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอบางซาง จังหวัดลำพูน เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและได้สร้างสถูปประดิษฐานรูปเหมือนครุบาทั้งสอง¹ ได้ฉลองเจดีย์ในระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2534

3. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับครุบา

3.1 ครุบาเป็นตำแหน่งของพระในภาคเหนือ หรือ "คนเมือง" โดยเฉพาะ เกจิอาจารย์ทางภาคอื่น แต่มาอยู่ภาคเหนือไม่เรียกว่าครุบา เช่น หลวงปู่แหวน หลวงปู่สิม

3.2 ครุบาศึกษาธรรมด้วยตนเอง ส่วนมากไม่ได้ผ่านโรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงไม่ได้สอบ "มหาเปรียญ" พระที่เป็นมหาเปรียญ นิยมเรียกว่า มหา เช่น มหาเขื่อนคำ หรือพระครูเวฬุวันพิทักษ์ (พ.ศ. 2472 - ปัจจุบันยังครองสมณเพศ) เจ้าคณะอำเภอบางซางในปัจจุบัน ลักษณะของมหาเขื่อนคำเป็นนักสร้าง นักพัฒนาและเป็นพระผู้ทรงศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ถ้าไม่เป็น "มหา" ชาวบ้านคงเรียกว่า ครุบา-เขื่อนคำอย่างแน่นอน

3.3 ครุบาได้สมณศักดิ์พระต่ำกว่าหรือระดับพระครูถ้าเป็น "เจ้าคุณ" ก็ไม่นิยมเรียกครุบา จะมีก็เพียงองค์เดียว คือ พระสุพรหมยานเถระ หรือครุบาพรหมจักรสังวร ทั้งนี้เพราะชาวบ้าน เรียกขานมาก่อน ท่านเพิ่งได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่พระสุพรหมยานเถระ ในปี พ.ศ. 2519

"เจ้าคุณ" องค์อื่นในภาคเหนือซึ่งมีแนวการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด และเป็นพระนักพัฒนา เช่นเดียวกับครุบาศรีวิชัย ครุบาขาวปี แต่ชาวบ้านไม่เรียกว่า ครุบา ยกตัวอย่างพระเทพกวี (พ.ศ. 2460-ปัจจุบันยังครองสมณเพศ) วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สอบได้นักธรรมเอก พ.ศ. 2482 และได้เปรียญธรรม 5 ประโยค พ.ศ. 2483 ปัจจุบันเป็นเจ้าคณะภาค ได้พัฒนางานด้านสังคมสงเคราะห์มากมาย เช่น โครงการธนาคารข้าว ธนาคารควาย ธนาคารเมี่ยง โครงการส่งเสริมอาชีพแม่บ้าน โครงการจักสาน โครงการเด็กเล็กก่อนวัยเรียน และหน่วยเมตตาธารี² ชาวบ้านคนหนึ่งให้เหตุผลว่าพระเทพกวี เป็นพระสงฆ์ที่ยึดแบบทางใต้คือธรรมยุติกนิกาย หรือ "ลัทธิกุมผ้าบัวรดดอก"³ จึงไม่เรียกว่าครุบา

¹ พระมหาขวลิต จารุฉนโณ ประวัติครุบา หน้า 1 - 28.

² ทศนีย์ คำราพิข บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม:ศึกษากรณีพระเทพกวี. หน้า 20 - 30.

³ ลัทธินี้ มหาปิง พระสงฆ์เชียงใหม่ ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจากวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ แล้วนำมาเผยแพร่ในเชียงใหม่ เจ้านายฝ่ายเหนือโปรดปรานมาก จึงได้เกิดความขัดแย้งกับลัทธิเก่า คือมหานิกาย ผลที่สุด รัชกาลที่ 5 ได้ระงับความขัดแย้งใน พ.ศ. 2449.

- 3 ระเบียบวิธี พระสุพรรณมณีในพระ อ.ต. หน้า 22 - 23.
- 2 คณะผู้ประพันธ์พระสุพรรณมณี อ.ต. หน้า 17 - 30.
- 1 เกอพนธ์ นาคปนา ประวัติและผลงานพระสุพรรณมณี หน้า 10 - 14.

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระสุพรรณมณีว่าเป็นกวีที่มีความสามารถสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแต่งกาพย์ยานี 11 ซึ่งมีความไพเราะและถูกต้องตามหลักกาพย์ยานี 11 มากที่สุด

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระสุพรรณมณีว่าเป็นกวีที่มีความสามารถสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแต่งกาพย์ยานี 11 ซึ่งมีความไพเราะและถูกต้องตามหลักกาพย์ยานี 11 มากที่สุด

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระสุพรรณมณีว่าเป็นกวีที่มีความสามารถสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแต่งกาพย์ยานี 11 ซึ่งมีความไพเราะและถูกต้องตามหลักกาพย์ยานี 11 มากที่สุด

งมกายและศรัทธาตามแนวทางเดียวกันหมด

3.5 คนบุญคืออะไร คนหมายถึงองค์ เช่น ดนหลวงก็คือองค์ใหญ่ วัดพระเจ้าตนหลวงก็คือวัดที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ซึ่งในภาคเหนือมีอยู่หลายวัด สำหรับคนบุญคืออะไร ผู้เฒ่าในเชียงใหม่ได้สรุปว่า คนบุญคือ หน่อของพระพุทธเจ้าเกิดออกมาแทนพระพุทธเจ้า ให้ชาวบ้านได้ศรัทธา ให้ศีล ให้ทาน โปรดคนทั้งหลายให้พ้นจากบาป ในเมืองเหนือมีคนบุญ 4 องค์ เท่านั้น

1. ครูบาศรีวิชัย
2. ครูบาขาวปี
3. ครูบาเฮือน
4. ครูบาวังค์ หรือครูบาชัยยะวงศาพัฒนา¹

เป็นที่น่าสังเกตว่า คนบุญ ดังกล่าวแล้ว เป็นศิษย์ของครูบาศรีวิชัย 3 คน เหลืออีก 1 คน ครูบาชัยยะวงศาเป็นศิษย์ของครูบาขาวปีซึ่งเป็นศิษย์ของครูบาศรีวิชัย

สำหรับครูบาศรีวิชัย ชาวบ้านและกะเหรี่ยง ซึ่งช่วยท่านพัฒนา ถือว่าครูบาศรีวิชัยเป็น คนบุญ² สำหรับครูบาขาวปี หรือครูบาอภิชัยขาวปี มีหลายคนเชื่อว่า "ท่านจะเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในภายหน้า"³ หรือเป็น "พระศรีอาริย์เมตไตรย์"⁴

ครูบาวังค์นั้น ยังมีบุญบารมีไม่ถึงคนบุญ ต้องบำเพ็ญบุญบารมีอีกมาก "หลวงปู่... ไม่ใช่คนบุญ เพราะใช้คาถาอาคม ใช้มนต์ ครูบาศีลธรรม(ครูบาศรีวิชัย) ครูบาขาวปีไม่ใช่มนต์คาถา ใช้บันพรอย่างเดียว"⁵ นี่คือแนวความคิดหนึ่งของชาวบ้าน ซึ่งผ่านการบวชเรียนที่มีต่อคนบุญ

อย่างไรก็ตาม ยังมีชาวบ้านซึ่งเชื่อว่า คนบุญ หมายถึง พระหรือคนศักดิ์สิทธิ์ คนบุญมีตาวิเศษรู้เห็นอะไรหมด หลวงปู่แหวนก็เป็นคนบุญ ครูบาศีลธรรมเป็นคนบุญที่มีบุญบารมี ไม่ยอมรับเงินจากชาวบ้าน⁶

1 สัมภาษณ์ นายหล้า ตาบอง อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 199 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2535 ; นายหลวง เขียวมา อายุ 81 ปี บ้านเลขที่ 143 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2535 และนายอ้าย พันมุน อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 230 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2535

2 ยุทธ เดชคำรน ส่องแสงแม่ปิง หน้า 212.

3 สิริวิพัฒน์กัญญา "ประวัติครูบาชัยยะวงศาพัฒนา" ใน ธรรมบถกัมภะ เล่ม 1 หน้า 10.

4 ด.(Ibid), หน้า 18.

5 สัมภาษณ์ นายหล้า ตาบอง และนายหลวง เขียวมา.

6 สัมภาษณ์ นายทองอินทร์ ส่าร์ศรี อายุ 56 ปี เลขที่ 117 หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2528.

และเป็นผู้หยั่งรู้คล้าย ๆ มีตาทิพย์¹

ตนบุญ อาจแสดงออกในรูปแบบของพรราวาส หรือผู้นำชุมชน² ในยามที่บ้านเมืองเกิดความไม่สงบสุขวุ่นวาย ก็จะได้เกิดตนบุญ หรือ "ตนบุญ" มาปราบปรามยุคเข็ญ ดังนั้นตนบุญอาจอยู่ในรูปแบบของพระสงฆ์ หรือ พรราวาสก็ได้³

ครูบา เป็นตำแหน่งของสงฆ์ในล้านนาไทย ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย และตำแหน่งครูบาก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ครูบาเป็นคำศัพท์ซึ่งชาวบ้านในล้านนา เรียกพระซึ่งอายุมาก บวชนานแก่พรรษา ไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมโดยผ่านโรงเรียนสงฆ์ซึ่งสถาปนาจากส่วนกลาง หรือ ผ่านบ้างก็เพียงนักธรรมตรี หรือโท ไม่ได้สอบถึงระดับมหาเปรียญ สมณศักดิ์ ส่วนมากเป็นเพียงพระครู หรือต่ำกว่า ถ้าสูงถึงระดับเจ้าคุณก็ไม่นิยมเรียกว่า ครูบา

ครูบามีอยู่มากในสมัยก่อนหรือเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา แต่ปัจจุบันเอทธิพลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม และค่านิยมในการสอบนักธรรมและมหาเปรียญ มีผลให้พระสงฆ์ในล้านนาได้สมณศักดิ์ตามแบบส่วนกลาง คำว่าครูบาจึงเป็นเพียงตำแหน่งพระชาวบ้าน

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2535) ยังมีครูบาในวัดวาอารามในภาคเหนืออีกหลายวัด แต่เป็นวัดในชนบท และแก่พรรษา อายุมาก ครูบาบางองค์เก่งด้าน สมาธิ ปฏิบัติธรรม แต่บางองค์ก็มีความรู้ทางด้านยาสมุนไพร คาถาอาคม พิธีกรรม ฯลฯ หรือมีความสามารถพิเศษหลายด้านในรูปเดียวกัน

ครูบานอกจากเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพระในล้านนา แล้วยังแสดงออกถึงการต่อต้านวัฒนธรรมจากส่วนกลาง และยอมรับวัฒนธรรมหลักแบบเดิมไว้ แต่ก็อ่อนเพลียเต็มที่เมื่อเทียบกับกระแสหลักซึ่งพุ่งจากส่วนกลาง ความเป็นครูบา ไม่ใช่อยู่ที่พระนักพัฒนา รอบรู้ยาสมุนไพร เก่งคาถาอาคม หรือรอบรู้พิธีกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้ "หลวงปู่" พระจากภาคอื่นก็ทำได้ หรือ "เจ้าคุณ" ก็เป็นพระนักพัฒนาได้ ความเป็นครูบา ก็คือการดำรงรักษาไว้ ซึ่งเอกลักษณ์ของล้านนา และค่านิยมในวัฒนธรรมดั้งเดิม นี่คือภาพลักษณ์อีกมิติหนึ่ง ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นว่า จิตสำนึกและค่านิยมของชาวบ้านที่มีต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นอย่างไร

1 สัมภาษณ์ พ่อหลวงบัน พุทธิโส อายุ 74 ปี บ้านแม่สาย หมู่ที่ 1 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2528.

2 ศึกษารายละเอียด เรื่องตนบุญ จาก โสภา ขานะมูล ครูบาศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนา หน้า 10-22 และหน้า 31-49 และอานันท์ กาญจนพันธ์ และฉลาดชาย รมิตานันท์ พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา : การผลิตใหม่ของอำนาจทางศีลธรรม เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : การสัมมนาผลการวิจัยภาคเหนือ จัดโดยศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ วันที่ 26-27 กรกฎาคม 2532 หน้า 6-7.

4. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องครุบาในล้านนา : ศึกษากรณี ครุบาอินถา (พระครูวินัยธรอินถา)*

วัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่องราวของครุบาอินถา เพราะครุบาอินถาเป็นกระบวนการต่อเนื่องมาจาก ครุบาศรีวิชัย ต้นบุญนักพัฒนาที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้าน ในระหว่าง พ.ศ. 2421-2481 และมีความเกี่ยวเนื่องถึงครุบาขาวปี (พ.ศ. 2443-2520) ศิษย์เอกของท่านในเวลาต่อมา สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในตัวครุบาอินถา ก็คือ ทำไมครุบาอินถาจึงได้รับการเรียกขานว่าเป็น "ครุบา" ตั้งแต่อายุประมาณ 20 กว่าปี ทั้ง ๆ ที่คำนี้เป็นคำเรียกขานสำหรับพระอาวุโส ซึ่งมีพรรษามาก ท่านได้ตั้งขึ้นเพราะเจริญรอยตามครุบาศรีวิชัย หรือเพราะความสามารถและบารมีเฉพาะตัว หรือทั้งสองอย่างผสมผสานกัน จนชาวบ้านที่มีแนวความคิดดังกล่าวแล้ว เกิดความศรัทธาครุบาอินถา และทำให้ครุบาอินถาโด่งดัง เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เปิดโอกาสให้ท่านได้สร้างถาวรวัตถุเพื่อสะสมบารมีเช่นครุบาศรีวิชัย

ครุบาอินถาจะไปถึง "ตนบุญ" และ "พระโพธิสัตว์" หรือไม่ขึ้นอยู่กับการสร้างสมบารมีของท่าน และองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม รวมทั้งจิตสำนึกของชาวบ้านซึ่งผสมผสานกัน ครุบาอินถาพบกับผู้เขียนว่า ไม่เคยคิดในทางอุตรนิมิตตธรรม วันนี้อายุดีที่สุด อนาคตเป็นผลจากการกระทำในวันนี้ นั่นคือความคิดของครุบา วัย 54 ปี บวชนาน 34 พรรษา ยังมีเวลาสร้างสมบารมีอีกนาน

4.1 บ้านเกิดครุบาอินถา

ครุบาอินถาเกิด วันเสาร์ แรม 12 ค่ำ เดือน 11 ปีชวด ตรงกับวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 เป็นบุตร นายอินตา นางพิมพ์ กั้นทะนะ บ้านเลขที่ 156 บ้านสันคอกช้าง หมู่ที่ 7 ตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีพี่สาว 1 คนคือ นางดาคำ ครอบครัวยึดอาชีพทำนาและปลูกพืชผักอย่างอื่นไว้บริโภคและจำหน่ายบ้าง ระบบการผลิตของชาวบ้านสันคอกช้าง เป็นระบบการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บ้านสันคอกช้างห่างจากที่ว่าการอำเภอสันป่าตอง ประมาณ 9 กิโลเมตร มีถนนลาดยางบางตอนตัดผ่าน 1 สาย โดยแยกจากถนนเชียงใหม่-ฮอด

พื้นที่ของอำเภอสันป่าตอง อยู่ในเขตที่ราบลุ่มเชียงใหม่-ลำพูน มีแม่น้ำปิงเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดทั้งสอง พี่สาวของแม่น้า ได้แก่ อำเภอสันป่าตอง ทางดง สารภี และจอมทองของจังหวัดเชียงใหม่ พี่ชายของแม่น้า ได้แก่ อำเภอเมืองป่าซางและบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ-ลุ่ม ยกเว้นเขตอำเภอบ้านโฮ่งและจอมทอง

* การศึกษาเรื่องราว ชีวิต ประวัติ และแนวคิดของครุบาอินถา ส่วนมากได้จากการที่ผู้ศึกษาสอบถามสนทนากับครุบาอินถา ทั้งนี้เพราะไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ดังนั้นประชาชนสองฝั่งแม่น้ำ จึงเป็นประชาชนในสังคมเกษตรหรือสังคมชาวนา แต่ก็มิได้ปิดตัวเองจากสังคมเมืองและการติดต่อซึ่งกันและกัน การติดต่อทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการปะทะสังสรรค์ในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้ประชาชนสองฝั่งน้ำอิงในลำพูนและเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ประชาชนในจังหวัดลำพูนเขตอำเภอเมือง ป่าซาง บ้านโฮ้ง ส่วนมากเป็นไทยยอง นอกจากนี้ก็มีมอญและคนจีน ไทยยองเพิ่งอพยพเข้ามาเมื่อประมาณ 200 ปี สำหรับมอญเป็นชาติเก่าแก่ ซึ่งสืบเชื้อสายมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีสร้างเมืองลำพูนประมาณ พ.ศ. 1200 ประมาณ 600 กว่าปี ที่มอญเป็นอิสระและรุ่งเรืองในนครลำพูน ย่อมเป็นความภาคภูมิใจของชาวลำพูนไม่รู้ลืม สัญลักษณ์ที่แสดงออกมาในรูปที่ "คนบุญ" ครุบาทวีรย์บูรณะวัดจามเทวี หรือบูรณะเจดีย์สมัยพระนางจามเทวี ที่ดอยเค็งกลางทะเลสาบแม่ปิง ย่อมเป็นภาพลักษณ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีความผูกพันทางใจในอดีต

ฝั่งแม่น้ำปิงด้านเชียงใหม่อันประกอบด้วย อำเภอสันป่าตอง หางดง สารภี และจอมทอง ประชาชนส่วนใหญ่เป็นไทยลื้อ ลีวะ คนเมือง และไทยใหญ่ บ้างเป็นบางหม่บ้าน การปะทะสังสรรค์ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมระหว่างคนสองฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นที่ราบสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย ตั้งแต่สมัยก่อนพัฒนาการคมนาคมทางบก ตัวอย่างการแลกเปลี่ยนในระบบของต่อของระหว่างประชาชนสองฝั่งแม่น้ำ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาหรือสนุกสนาน เช่น การแข่งขันกลองหลวง ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ประจักษ์แจ้ง จ. การบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่

ความใกล้ชิดระหว่างประชาชนสองฝั่งแม่น้ำ ในสภาพทางภูมิศาสตร์ และการรับรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลสำคัญต่อวิถีชีวิตของ "เด็กชายอินตา กันทะนะ" ในเวลาต่อมา

4.2 จากวัยเด็กสู่ร่มผ้ากาสาวพัตร์และสร้างสมบารมีเป็นครุบา เด็กชายอินตา กันทะนะ ใช้ชีวิตเหมือนเด็กชนบททั่วไปในขณะนั้น คือช่วยพ่อแม่ทำนา และหาผักหาปลาเพื่อช่วยครอบครัวยังชีพ อายุ 6 ปี ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดสันคอกช้าง ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใน พ.ศ. 2499

หลังจากบิดาเสียชีวิต เด็กชายอินตา จึงอาศัยอยู่กับย่า (อู๋นาง ปัญญาเพือ พ.ศ. 2421-2513) และย้ายมาอยู่ที่บ้านเพื่อศึกษาพระธรรม จึงได้ตกลงบรรพชา ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 อายุได้ 18 ปี ณ วัดโรงวัว ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง มีพระครูตา เรณูวณฺเณเป็นพระอุปัชฌาย์¹ หลังจากบวชได้ 2 ปี ก็สอบได้นักธรรมตรี หลังจากนั้นก็ไม่สมัครสอบอะไรอีกเลย

¹ สัมภาษณ์ พระครูวันชัยธรรณิกา วัดสันคอกช้าง ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2535

เนื่องจากก่อนบวช อึ้งนาง ปัญญา เพื่อ ได้ขอร้องว่าให้อยู่ในเพศบรรพชิต จะสึกได้ "หลังจากจุศกัณฐ์ไปป่าแล้ว"¹ สามเณรอินท ซึ่งมีวามเคารพภักย์อยู่มากจึงต้องบวชเรียนศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรม โดยการ ทำสมาธิที่กัณฐ์สัณหากรรมฐานด้วยวิธีการนับลูกประจำ ตามแบบครูบาศรีวิชัย การ วิปัสสนาสมาธิในวัดร้าง (วัดสันคอกช้าง) และเป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ยิ่งเป็นการเพิ่มบารมีให้แก่ สามเณรอินท เพราะชาวบ้านเชื่อว่าพระซึ่งทำวิปัสสนากรรมฐาน เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ มีญาณวิเศษ* สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ และความคิดนี้มีความสัมพันธ์กับเรื่อง ต้นบุญ เพราะต้นบุญทุกองค์ เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปีก็ทำสมาธิ

ความเชื่อความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อสามเณรอินท นอกจากเกิดจากองค์ประกอบเฉพาะตัวของ สามเณรอินทแล้วยังมีองค์ประกอบของต้นบุญเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ชาวบ้านบางกลุ่มคิดว่าสามเณรอินท คือ ครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด² ทั้งนี้เพราะสามเณรอินทปฏิบัติธรรม และฉันอาหารมังสาวิรัติ มือเดียว แบบครูบาศรีวิชัย ชาวบ้านและแว่นแคว้นเกรทศครูบาศรีวิชัย และได้ช่วยครูบาศรีวิชัย ในการบูรณะพระพุทธรูปที่ยังหวัด ตำบลมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง ในพ.ศ.2472 และเจดีย์วัดพระบาททุ่งตุม ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ยังได้ช่วยครูบาศรีวิชัยสร้างทางขึ้นพระธาตุคุดอยสุเทพ ใน พ.ศ. 2477³

บารมีซึ่งเกิดจากครูบาศรีวิชัย และบารมีนำมาเพื่ธรรมของสามเณรอินทในวัดร้าง ทำให้ ชาวบ้านบูชา ศรัทธาสามเณรอินทมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการทดลองพลังความศรัทธาของชาวบ้าน และความต้องการในการบูรณะวัดร้างสมัยจามเทวี สามเณรอินท จึงได้เชิญชวนชาวบ้าน ก่อสร้างถาวรวัตถุ เช่น พระวิหาร พระประธานและกุฏิสงฆ์ เริ่มบูรณะในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2500⁴ คิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 218,440 บาท⁵ นอกจากนี้ยังได้ทำสัญลักษณ์"รูปเสือ"ไว้บนหลังคาวิหารเช่นเดียวกับครูบาศรีวิชัย ซึ่งได้สร้างรูปเสือไว้หน้าถาวรวัตถุที่บูรณะ การกระทำดังกล่าวของครูบาอินท ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าเกิดปีชง ซึ่งเป็นปีเกิดปีเดียวกับครูบาศรีวิชัย

1 สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรอินท.

* ญาณ ความสามารถ หยั่งรู้พิเศษที่เกิดจากอำนาจสมาธิ ได้แก่ อดีตังสญาณ(รู้อดีต) อนาคตังสญาณ (รู้อนาคต) และปัจจุบันังสญาณ(รู้ปัจจุบัน).

2 สัมภาษณ์ นายวิสิทธิ์ ตีบคำดา อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2535.

3 สัมภาษณ์ นายหล้า ตาบอง อายุ 85 ปี.

4 เอกสารวัดสันคอกช้าง ประวัติย่อของวัด.

5 เฉพาะวิหารคิดเป็นเงิน 174,440 บาท คูวาริกหน้าบรรณวิหาร วัดสันคอกช้าง.

การปฏิบัติธรรม การทำสมาธิ โดยการนับลูกประคำ การแขวนลูกประคำติดตัว และการสร้างรูป
แบบอย่างครูบาศรีวิชัย จึงทำให้ชาวบ้านบางคนคิดว่า ครูบาศรีวิชัยมาเกิดใหม่ ชาวเมืองนี้แพร่สัท
ต์เจ้าพระสังฆราช(พระอริยวงศา) เมื่อครูบาอินตาได้มีโอกาสเข้าเฝ้า สมเด็จพระสังฆราชจึงตรัสใน
ทรงว่า ชาวบ้านชาวเมืองเขาถือว่า ครูบาอินตา คือครูบาศรีวิชัยมาเกิดใหม่¹

เมื่อชื่อเสียงของสามเณรอินตาโด่งดังมากยิ่งขึ้น ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และผู้ว่าราชการ
จังหวัดลำพูน ได้มีมติไปต่อเติมช่วยสร้างถนนเชื่อม อำเภอสันป่าตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่กับ
อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ที่สะพานศรีวิชัยอนุสรณ์ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ระหว่าง
แม่ก๊าบกับตำบลมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง ในปี พ.ศ. 2501 และในปีเดียวกันนี้ สามเณรอินตา
ได้บวชเณรจากทางราชการ ให้อุปสมบท ณ วัดพระธาตุคอกยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในวันที่
ธันวาคม พ.ศ. 2501 โดยมีพระธรรมราชานุวัตร อดีตเจ้าคณะภาค 5 วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็น
ประธาน พระอภัยมณี พระอดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดเชตุวัน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระ
สีทาจารย์ อดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุคอกยสุเทพ เป็นพระอนุสาสนาจารย์²

การได้รับนิมนต์จากผู้ว่าราชการจังหวัดและการได้อุปสมบทจากพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ นับเป็น
ตัวอย่างยิ่งของสามเณรอินตาจึงทำให้บารมีของท่านสะสมมากยิ่งขึ้น การกระทำดังกล่าวแล้วในทศวรรษ
ชาวบ้าน คือ การได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่ นับเป็นความปลื้มปิติอย่างสูง และบุคคลที่ได้รับต้องมีบุญบารมี

การได้รับเกียรติจากฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายราชการดังกล่าวแล้วย่อมสะท้อนให้เห็นว่า นโยบาย
การเมืองการปกครองของส่วนกลางซึ่งมีต่อส่วนภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไป เกิดความไว้วางใจในความ
ซื่อสัตย์ของส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น หลังจากที่ได้ติดตามจับผิดครูบาศรีวิชัย ในระหว่าง พ.ศ. 2451-2453,
54 - 2464 และ พ.ศ. 2473 - 2479³ และครูบาขาวปี ในระหว่าง พ.ศ. 2467 - 2476⁴
ถึงว่า ตนบุญทั้งสององค์ หรือครูบาทั้งสองรูปของสมณูคน เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ แต่ก็ไม่มี
ระจกซ์ในความผิดทางกฎหมาย จึงจับครูบาศรีวิชัยในข้อหาฝ่าฝืนกฎหมายสงฆ์ และครูบาขาวปีใน
กรณีการเกศพิศหาร

นโยบายทางการเมือง จึงมีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งทำให้พระหนุ่มอย่างครูบาอินตา รอดพ้นจากข้อ
กล่าวหาของสมณูคน และยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากองค์กรของรัฐ

¹ ษณ์ พระครูวินัยธรอินตา.

² ารวัดสันคอกช้าง ประวัติพระครูมหาพุทธาภิบาล (โดยย่อ).

³ ะเยียดจาก โสภ ชาญมูล ล.ค. หน้า 78-86.

⁴ น ศรีสวัสดิ์ ขบวนการครูบาขาวปีกับกะเหรี่ยงป่าในภาคเหนือของประเทศไทย หน้า 7-9.

แต่พระองค์อันมิได้โชคคืออย่างครุบาอินดา ในปัจจุบันยังประสบความขัดแย้งกับฝ่ายบ้านเมือง¹

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2502 เป็นต้นมา ชื่อเสียงของพระอินดาก็ได้แผ่ขยายกว้างออกไปจากอำเภอ สันป่าตองสู่อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ และแพร่ขยายออกสู่จังหวัดใกล้เคียงในภาคเหนือ ในพ.ศ. 2503 ได้รับฉันทาให้ช่วยเหลือในการก่อสร้างวิหาร วัดหนองห้า ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และขยายไปสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนในพ.ศ. 2504 จังหวัดแพร่ใน พ.ศ. 2505 จังหวัดตากใน พ.ศ. 2506 จังหวัดพิจิตร พ.ศ. 2508 และมีการก่อสร้างบูรณะถาวรวัตถุเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน งานก่อสร้างถาวรวัตถุ ส่วนมากอยู่ในเขต จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน²

ใน พ.ศ.2510 พระอินดาได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสันคอกช้าง จนถึงปัจจุบัน สมณศักดิ์ของพระอินดา ซึ่งชาวบ้านยกว่าเป็นครูบามาก่อนเป็นเจ้าอาวาส ก็ได้รับการรับรองว่าเป็นครูบาที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ใน พ.ศ.2513 อึ้งนาง บัญญาเพื้อ ได้สูญเสียชีวิตด้วยโรคชรา ครูบาอินดา จึงมีโอกาสดำเนิน "จุณศพยาไปป่าช้า" ตามที่อึ้งนางขอร้องไว้ เมื่อหมดพันธะตามสัญญาแล้ว ครูบาอินดา ซึ่งอายุ 32 ปี ก็ไม่ลาสิกขาบท ยึดพระพุทธศาสนาเป็นหลักนำของชีวิต ครูบาอินดามีความเชื่อว่า "การมรณภาพ โดยมีผ้าเหลืองติดตัว นับว่ามีบุญกุศลมากจริง ๆ "³

ชื่อเสียงของครูบาอินดา ได้ดังขึ้นอีก เมื่อได้สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขนาดหน้าตักกว้าง 18 เมตร สูง 28 เมตร วางศิลาฤกษ์ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2505 และสำเร็จเรียบร้อย ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 พ.ต.อ.นิรันดร์ ชัยนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ได้กราบบังคมทูลถวายและอัญเชิญพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานพระกรุณาทรงเจิมพระเนตรดำ (ตาดำ) ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ ชาวบ้านเรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระเจ้าตนหลวง หรือ พระองค์ใหญ่ในปี พ.ศ.2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานนามพระพุทธรูปองค์ใหญ่ว่า พระพุทธสันติปาวิรังสรรค์นครมิ่งมงคล ต่อมาในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และ ศิวะ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ

¹ ยกตัวอย่างความขัดแย้งระหว่าง พระอาจารย์ พงษ์ศักดิ์ เตชะธัมม กับ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง สร้างสำนักสงฆ์บุครูปาลงวน ในเขตอำเภอมองทอง จังหวัดเชียงใหม่ ใน พ.ศ.2526-2532 ดูรายละเอียดใน จ.บุญเสนอ "พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า บทเรียนที่วัดผาลาด" สมานิตี ปีที่ 4 ฉบับที่ 39 หน้า 30-32.

² ดูรายละเอียดจากภาคผนวก.

³ สัมภาษณ์พระครูวินัยธรอินดา วัดสันคอกช้าง ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2535.

สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ และทรง
ตัดลูกนิมิตพระอุโบสถ ต่อมาในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2520 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระบรม-
โอรสาธิราช เสด็จแทนพระองค์ทรงเปิดหอสมุดรวมใจทั่วตลันคอกช้าง¹

การเสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถ พร้อมทั้งพระเจ้าลูกเธอ และ
ลูกยาเธอ ย่อมเป็นที่กล่าวขวัญสดุดีและยกย่องในกลุ่มชาวบ้าน จึงมีผลกระทบทำให้ชื่อเสียงของครูบาอินตา
แผ่ขยายกว้างออกไป

ในปัจจุบันครูบาอินต่ายังครองสมณเพศ ยึดมั่นในแนวครูบาสายพัฒนา เช่นเดียวกับครูบาศรีวิชัย
มีการปฏิบัติธรรมและวิปัสสนากรรมฐานแบบครูบาศรีวิชัย ตั้งแต่จากจำวัดประมาณ 03.00 นาฬิกา แล้วทำสมาธิ
ทุก ๆ วัน² ครั้งแรกที่พบครูบาอินตาก็มีความรู้สึกว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และน่าเชื่อถือ ลูกประคำซึ่ง
คล้องคอไว้ประจำตัว และบุคลิกภาพอย่างอื่น จึงทำให้คิดว่า "ท่านคือ ครูบา" อย่างแน่นอน นี่คือการ
ประทับใจครั้งแรกของผู้ศึกษา

4.3 ผลงานของพระครูวินัยธรอินตา ผลงานของครูบาอินตาส่งผลมากเน้นหนักงานพัฒนา ในด้าน
บูรณะซ่อมแซม หรือสร้างถาวรวัตถุทางด้านศาสนา การศึกษา การพยาบาล การสร้างถนน สะพาน การ
ประกอบอาชีพของชาวบ้าน ครูบาอินตาดังใจจะสร้างสะพาน 9 สะพานก่อนมรณภาพ ขณะนี้สร้างได้ 3 สะพาน
จะสร้างอีก 1 สะพานใน พ.ศ. 2535 และสร้างอีก 3 สะพานใน พ.ศ. 2536 การสร้างสะพานเป็นกุศล
อย่างสูงพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ก็เคยทอดกายเป็นสะพานให้คนเดินข้าม การทำสะพาน
ทำให้คนติดต่อและทำมาหากินสะดวกขึ้น³

ผลงานที่สำคัญของครูบาอินตา เริ่มต้นจากการบูรณะวัดร้าง คือ วัดสันคอกช้าง ใน พ.ศ.2500
ต่อจากนั้นร่วมบูรณะซ่อมแซมวัดอื่น ๆ ในเขตจังหวัดภาคเหนือ ทั้งด้านสงฆ์และฆราวาสงานสร้างถาวรวัตถุ
บูรณะหรือสร้าง วิหาร เจดีย์ มากที่สุดประมาณ 60 แห่ง ได้ร่วมบริจาคหรือเป็นประธานจัดสร้างพระพุทธรูป
ประมาณ 10 องค์ ได้จัดสร้างหรือช่วยเหลือในการสร้างโรงเรียน ประมาณ 16 โรงเรียน โรงเรียน
พระปริยัติธรรม 1 หลัง ช่วยสร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ประมาณ 16 สาย สร้างสะพาน 3 สะพาน ช่วย
นำไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ 7 แห่ง นอกจากนี้ยังช่วยสร้าง สถานีอนามัย 2 แห่ง กำนันบ้านน้ำ สถานี
เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน และยังมีโครงการ ขุดลอกหนองน้ำหน้าวัดกว้าง 40 เมตร ยาว 1,000 เมตร
เพื่อทำประมงหมู่บ้านและยังมีโครงการสร้างสะพานให้ครบ 9 สะพานก่อนมรณภาพ

1 เอกสารวัดสันคอกช้าง เรื่อง ประวัติพระพุทธรูปองค์ใหญ่

2 สัมภาษณ์พระครูวินัยธรอินตา

3 สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรอินตา

ด้วยอายุเพียง 54 ปี ครูบาอินตา คงทำประโยชน์ให้แก่ศาสนาและสังคมได้อีกมาก ถ้ายังคงรักษาความขลัง ความศรัทธาของชาวบ้านไว้ และปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

4.4 แนวความคิดของครูบาอินตา

4.4.1 แนวความคิดในการพัฒนาและสร้างถาวรวัตถุ

ในพุทธพจน์ ได้กล่าวไว้ว่า ในความสัมพันธ์กับสังคม คือ ชุมชนและเพื่อนมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของพระภิกษุว่า "ภิกษุทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขของพหุชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อีกูลและความสุขแก่เทวะและมนุษย์ทั้งหลาย"¹

สมเด็จพระญาณสังวร ได้แสดงสุนทรพจน์ไว้ ณ วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2522 เกี่ยวกับการสร้างถาวรวัตถุไว้ว่า "การสร้างถาวรวัตถุดังกล่าวนี้ จึงเป็นเหตุปัจจัยอันสำคัญประการหนึ่ง ของความดำรงมั่นคงของพุทธศาสนาและก็ใครจะกล่าวได้ว่า อันถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นนั้นก็เพื่อที่จะได้ประพาศปฏิบัติธรรม"²

ครูบาอินตา ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาไว้ว่า

ก. เกิดจากแรงดลบันดาล ตั้งแต่เยาว์วัย ยำต้องการให้บวชเรียนเพื่อปฏิบัติธรรม เมื่อปฏิบัติแล้วสงบจึงยึดมั่นในร่มเงาของผ้ากาสาหัตถ์ และตั้งใจพัฒนากิจการต่าง ๆ ในศาสนา

ข. ถาวรวัตถุภายในวัด เป็นความคู่กับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าถ้าไม่มีถาวรวัตถุ ก็ไม่มีใครเข้าวัด จะสอนธรรมให้ศรัทธาประชาชนได้หรือไม่ หรือกลางแจ้งกับปฏิบัติได้ยาก ถาวรวัตถุจึงเป็นสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่งเพื่อให้นักบวชเข้าวัด ยกตัวอย่างเช่น พระปฐมเจดีย์นครปฐม พระบรมธาตุศุภคฤหาสน์สุเทพ ล้วนเป็นถาวรวัตถุที่ดึงดูดใจให้นักบวชเข้าวัด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว ครูบาอินตา จึงเล็งสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ หรือพระเจ้าตนหลวงไว้ประจำวัดสันคอกช้าง

สำหรับการสร้างถาวรวัตถุในชุมชน เรื่องชาวบ้าน ครูบาอินตาบอกว่า เมื่อมีความสามารถจะช่วยเหลือได้ก็ควรช่วยเหลือ เพราะการช่วยบุคคลอื่นให้ได้รับความสะดวกสบาย เป็นการได้บุญ บุญคืออะไร ครูบาอินตากล่าวว่า บุญเป็นนามธรรม ไม่เห็นตัวแต่ได้บุญ บุญคือความสบายใจ ความสุขใจในสิ่งที่เราได้กระทำ บุญเกิดจากคำว่าสบายใจ ถ้าใจในการสร้างถาวรวัตถุถ้าทำบุญแล้ว ไม่สบายใจ เสียใจก็เป็นบาป แนวความคิดนี้คล้ายกับผู้เฒ่าบางคนก็กล่าวว่า บุญ คือ ความสบายใจ บุญใกล้สวรรค์ บาปใกล้นรก³ สำหรับกะเหรี่ยงหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ศิษย์ของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาได้กล่าวว่า บุญคือ

1 สूरพงษ์ กองจันทิก "พระที่ปอรรณเจ่งล้านนา" ใน สมาธิ ปีที่ 6 ฉบับที่ 57 หน้า 51.

2 สมเด็จพระญาณสังวร "วางศิลาฤกษ์โบสถ์" ใน อนุสรณ์วัดทุ่งหลวง หน้า 10.

3 สัมภาษณ์ นานหลวง เขียวมา อายุ 81 ปี.

การได้กระทำสิ่งที่ดีงาม สบายใจ บาปคือการกระทำในสิ่งที่ชั่ว¹ อย่างไรก็ตาม คำพูดดังกล่าวแล้วก็ไม่สามารถวัดความรู้สึกจากจิตใจที่แท้จริงของกะเหรี่ยงได้ ว่าคิดอย่างไร กระทำอย่างไร เพราะบางครั้งการที่กะเหรี่ยงยอมนอนบนทางเท้าในงานพิธีกรรม เพื่อให้ครูบาชัยยะวงศ์พัฒนาเดินเป็นทางผ่าน กะเหรี่ยงบอกว่าได้บุญ

การสร้างถาวรวัตถุเป็นการสะสมบุญบารมี เพื่อจะได้เป็นพระสัมพันธูปริญาณ² หรือคณะศิษย์ของครูบาธรรมชัย กล่าวว่า "ท่านเองเคยเล่าให้ฟังว่า บรรดาภรรยาขอเป็นพระพุทเจ้า ในภัทรกัลป์ภายหน้า ขอให้ได้โปรดเมตตาคณะศิษย์ที่ได้ร่วมสร้างบารมีแต่ก่อนมา เป็นเวลาหลายร้อยหลายพันชาติมาแล้ว ขอให้ได้พ้นเสียจากกองทุกข์ทั้งปวง ในวัฏสงสารเข้าสู่พระนิพพาน"³

สำหรับการหวังผลประโยชน์ของบุญนั้น ครูบาอินทภากล่าวไว้ว่า ควรคิดถึงปัจจุบัน อย่าคิดถึงอนาคตหรือชาติหน้า จงทำดีในปัจจุบัน แล้วความดีนั้นจะตอบสนอง คนระลึกถึงตลอดไป ยกตัวอย่าง เช่น ครูบาศรีวิชัย อย่างไรก็ตามครูบาอินทภาได้กล่าวต่อไปว่า "ทำดีในปัจจุบันไว้ก่อน ชาติหน้าก็ขอให้ส่วยผลบุญตามนั้น"

ครูบาชัยยะวงศ์พัฒนา ได้กล่าวถึงพระระดับต่าง ๆ ไว้ว่า "จี๋ลอง จี๋ดอง จี๋กันทับปะ จี๋ดักสังสาร" พระจี๋ลอง เป็นพระที่สร้างวัตถุสิ่งของจำหน่าย จี๋ดอง เป็นพระยังมีกิเลส แนะนำคนให้ถือศีล ทำบุญภาวนา ปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้บุญ จี๋ประเภนี้ ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี จี๋กันทับปะ คือ พระที่หากินทุกอย่างแบบบุคคล จี๋ดักสังสาร เป็นพระดีที่ผู้คุมมุ่งอุดหนุน ปฏิบัติธรรม พระประเภนี้ ได้แก่ ครูบาพรหมจักรสังวร⁴

ครูบาศรีวิชัย เป็นพระแนวพัฒนา ยังได้กล่าวชมเชยครูบาพรหมจักรสังวร เมื่อพบกันที่วัดห้วยป่าคา ถ้าเอบ้านเือง จังหวัดลำพูนว่า "ท่านปฏิบัติถูก ปฏิบัติเพื่อตัวเอง ทำขออนุโมทนาด้วย ส่วนข้ายังยุ่งอยู่ทำเพื่อผู้อื่นอยู่"⁵

พระแนวคิดในการพัฒนา แนวคิดในการสร้างถาวรวัตถุเป็นไปตามเจตนาของพุทธศาสนา เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านแต่ในส่วนลึกของเจตนาที่บริสุทธิ์ มีความแอบแฝงของการสะสมบุญบารมี เพื่อหวังเป็นพระโพธิสัตว์หรือสู่นิพพานในชาติต่อ ๆ ไปนี้ คือความคิดแบบมหายานและทิณยานซึ่งมีแบบแผนอยู่ในกลุ่มชาวพุทธและครูบาสายพัฒนา

1 สัมภาษณ์ นายสมชาย นาทรายวรรณ เลขที่ 501 หมู่ที่ 8 ตำบลนาทราย อำเภอสี จังหวัดลำพูน

2 คู่มือจารึกปฏิญาณของครูบาศรีวิชัย ที่มณฑปวัดบ้านปาง อำเภอสี จังหวัดลำพูน

3 อนุสรณ์วัดทุ่งหลวง ล.ด. หน้า 3.

4 สัมภาษณ์ ครูบาชัยยะวงศ์พัฒนา วัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอสี จังหวัดลำพูน วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2535

5 พระมหาเสถียรพงษ์ คม.ภักขุญญ ล.ด. หน้า 28.

4.4.2 ความคิดเรื่อง สวรรค์ นรก ครุบาอินถาพยายามหลีกเลี่ยงจะพูดถึงเรื่องนี้ เพราะผิดหลักของการเผยแพร่ธรรม นอกจากนี้ก็ไม่กล่าวถึงเรื่อง เวทย์มนต์ คาถา ปาฏิหาริย์ เพราะเป็นการอวดอุตริมนุชยธรรม ผิดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตามในแนวชาวบ้านหรือชาวพุทธแล้วก็มีปาฏิหาริย์สอดแทรกอยู่เสมอ

4.4.3 การสร้างเหรียญหรือพระบูชา การสร้างเหรียญก็เพื่อให้คนบูชา สร้างตามความต้องการของประชาชน อีกอย่างหนึ่งก็เพื่อได้เงินมาพัฒนา เหรียญของครุบาอินถา ได้สร้างมาแล้ว 16 รุ่นเริ่มจาก พ.ศ.2500 (อายุ 19 ปี) จนถึง พ.ศ.2529 แต่ไม่เคยวางเหรียญจำหน่าย การได้รับปัจจัยขึ้นอยู่กับศรัทธาของประชาชนถวาย

การสร้างเหรียญบูชา เป็นรายได้อย่างหนึ่งในการได้เงิน เพื่อสร้างถาวรวัตถุทางศาสนา และพัฒนาวัด ศาสนุศิษย์ของครุบาประจำวัดต่าง ๆ เช่น ครุบาศรีวิชัย วัดบ้านปาง ครุบาขาวปี วัดพระพุทธบาทผาหนาม ครุบาพรหมจักรสังวร วัดพระพุทธบาทตากผ้า ครุบายัยยะวงศาพัฒนา วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม และครุบาอินถา วัดสันคอกช้าง ล้วนสร้างเหรียญให้แก่ครุบา เพื่อให้คนเคารพนับถือ เข้าบูชา เพื่อป้องกันภัยโรคฉลาภ หรือเก็บไว้บูชาเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของครุบาดังกล่าวแล้ว

4.4.4 แนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ครุบาอินถาไม่เคยคิดในเรื่องนี้ แต่ผู้ศรัทธาของครุบา ก็เห็นครุบาวิเศษกว่ามนุษย์ธรรมดา เช่น ที่วัดวังหม้อ ตำบลทุ่งปาย จังหวัดลำปาง วาตรูปครุบาอินถา มีรัศมีเปล่งออกมารอบกาย ใน พ.ศ.2505 ครุบาอินถาได้รับนิมนต์ มาสร้างวิหารวัดศาลาลวง ตำบลศาลาไชย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง หลังวัดมีแม่น้ำวังขะนั้นฤดูแล้ง แต่พอจะสร้างวิหาร เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง น้ำแม่น้ำพัดเอาดินทราย และต้นไม้ใหญ่มากองทับถมไว้หลังวัด และได้ใช้วัสดุดังกล่าวแล้วสร้างวิหาร¹

การเล่าสือหรือความเชื่อในเรื่อง ปาฏิหาริย์ของครุบาามีใช้มีเฉพาะครุบาอินถา 1 ท่าน นั้น ครุบาศรีวิชัย ครุบาขาวปี ก็มีเรื่องดังกล่าวนี้ คนเมืองแพร่เคยได้จ้างครุบาศรีวิชัย แล้วอยู่ยงคงกระพันเจ้าโทคนจีนเชียงใหม่ถูกยิง ตีมน้ำมนต์ครุบาศรีวิชัยแล้วหาย อย่างไรก็ตาม ครุบาศรีวิชัยไม่ส่งเสริมด้านเวทย์มนต์คาถา² เช่นเดียวกับครุบาอภิชัย (ขาวปี) มีเรื่องเล่าว่าในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ระเบิดได้ตกลงในวัดแต่ท่านห้ามมิให้ระเบิด ทั้ง ๆ ที่นอกวัดระเบิดดังสะเทือนเลื่อนลั่น หรือทหารญี่ปุ่นระดมยิงกองเกวียนของ

1 เรื่องนี้ ครุบาอินถาไม่ต้องการเปิดเผย แต่ได้ขออนุญาตแล้วด้วยเหตุผลทางวิชาการ

2 สัมภาษณ์ นายย็น แก้วพวงทอง อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 83 บ้านเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2531.

ครุฑขาวปี แต่ไม่มีใครได้รับอันตราย ครุฑขาวปีมีรณภาพตั้งแต่ วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2520 แต่ร่างกายของท่านซึ่งอยู่ในโถงแก้ว หอเมรุวัดผาพาม อำเภอลี้ ก็ได้เน่าเปื่อย ผสมจนเลืบไม่มีร่องหลุค¹

ปาฏิหาริย์เหล่านี้เป็นเรื่องปกติสำหรับครุฑทั่ว ๆ ไป ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ เพราะชาวบ้านคิดว่าครุฑศักดิ์สิทธิ์ต้องมีอภินิหารมากกว่าบุคคลธรรมดา นี่คือความศรัทธาของชาวบ้าน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนจากครุฑ และทำให้ครุฑเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน

5. บทสรุปเกี่ยวกับครุฑ

จากการศึกษาเรื่องราวทั้งหมดของครุฑเป็นเบื้องต้น ตั้งแต่ลักษณะของครุฑรวม ๆ จนกระทั่งยกตัวอย่างเฉพาะราย คือ ครุฑอินทหรือพระครุวินัยธรอินท ก็พอสรุป ได้ว่า ครุฑเป็นกระบวนการต่อเนื่องของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ เป็นวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากผลผลิตของสังคมล้านนา เมื่อระบบการเมืองการปกครองเปลี่ยนแปลงไป อำนาจรัฐจากส่วนกลางก็บีบบังคับให้ ระบบวัฒนธรรม การปกครอง และเศรษฐกิจของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปด้วย บทบาทและสถานภาพของครุฑ ซึ่งเป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน ก็ถูกสถาบันอื่นทดแทน ความสำคัญของครุฑเริ่มลดน้อยลงไป เมื่ออิทธิพลของวัฒนธรรมส่วนกลางที่ความรุนแรงในการซึมซับเข้าสู่ท้องถิ่น การยอมรับวัฒนธรรมของระบบสงฆ์เริ่มต้นจากการบังคับ ก็กลับกลายมาสู่ความยินยอม ยอมรับ และให้ความสำคัญในคุณค่า

บทบาทของสถาบันสงฆ์ในล้านนา ซึ่งมีหน้าที่ในการรับใช้สังคมอย่างกว้างขวางในเรื่องต่อไปนี้

- 1) การศึกษาแก่ประชาชนทั้งทางโลกและทางธรรม
- 2) การแพทย์ในเรื่อง ยาสมุนไพร การรักษาโรค
- 3) สุภาพจิต คือเป็นที่พึ่งทางใจ
- 4) การอบรมศีลธรรมให้ยึดมั่นในคุณความดี
- 5) การพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบของตบถุและการสร้างสมภารมี
- 6) ความมั่นคงของประเทศ เช่น เป็นผู้นำในการต่อสู้กับข้าศึก กอบกู้เอกราชให้คาถาอาคม

แจกตะกรุด ฯลฯ

บทบาทดังกล่าวแล้วได้ลดน้อยลงไป จากสถาบันสงฆ์ในล้านนา

¹ ประดิษฐ์ รัตนพรหม ประวัติชีวิตครุฑอภิชัย (ขาวปี) หน้า 21 - 24.

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อในสถาบันสงฆ์ของชาวบ้าน ที่มีต่อระบบครูบา ก็ยังหลงเหลืออยู่บ้างในปัจจุบันนี้ ความเชื่อเหล่านี้ ยังแสดงออกถึงการยอมรับ การเห็นคุณค่า และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องศาสนาที่บริสุทธิ์ปะปนกับเวทย์มนต์คาถาอาคมผีसांगเทวดา และค่านิยมลึกลับ ๆ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่พอใจคำว่า "ครูบา" มากกว่าพระครู

ภาพสะท้อนจากครูบา พอจะสังเกตเห็นพฤติกรรมและความเชื่อของชาวบ้านในลักษณะต่อไปนี้

1. ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องตนบุญ นี่คือการกระบวนการต่อเนื่องจากครูบาศรีวิชัย ครูบาขาวปี ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา และครูบาอินตา สำหรับครูบาอินตาถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ไม่ยอมรับว่าบารมีถึงขั้น ตนบุญ แต่ประชาชนส่วนหนึ่งก็อดสงสัยไม่ได้ การสร้างสมบุญบารมีของครูบาอินตาหรือที่เรียกว่า การทำความดีในปัจจุบันให้ดีที่สุด โดยไม่หวังผลภพหน้า ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า ผลสำเร็จส่วนหนึ่ง มีแรงหนุนมาจากตนบุญ

2. การทำบุญ ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีความคิดว่า การทำบุญคือการทำความดี ทำแล้วสบายใจ การพูดเช่นนั้นเกิดจากคนที่เคยบวชเรียน และศิษย์ของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาบางคน รวมทั้งครูบาอินตาและครูบาชัยยะวงศาพัฒนาซึ่งได้พูดคุยกับนักศึกษา แต่ส่วนลึก ๆ แล้วการทำบุญก็เป็นการสร้างบารมีอย่างหนึ่ง ความคิดของครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ค่อนข้างมองเห็นชัดเจนในเชิงสร้างสมบารมีในชาติหน้า แต่ของครูบาอินต่ายังเคลือบเคลง

ครูบาหลายองค์ได้ประกาศอย่างชัดเจนว่า การทำบุญเป็นการสร้างสมบารมี เพื่อขอให้ได้เกิดเป็นพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้า แนวความคิดของ "จีคอง" เช่นนี้ปรากฏชัดเจนในเรื่องราวของครูบา-ศรีวิชัย ครูบาขาวปี ซึ่งเป็นแนวความคิดแบบมหายานที่ตกผลึกปะปนอยู่ในสังคมล้านนา สำหรับความเชื่อแบบ "จีคอง" หรือสายนิพพาน ก็ปรากฏชัดเจนในแนวคิดของครูบาพรหมจักรสังวร

สำหรับชาวบ้าน การทำบุญก็คงไม่หวังผลเข้าสุณิพพาน แต่อาจทำเพื่อสร้างสมบารมีในชาตินี้และชาติหน้า หรือเพื่อความสบายใจ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การทำบุญในกระบวนการครูบา"ตนบุญ"สายพัฒนาต้องมีจุดประสงค์หลาย ๆ อย่างในพฤติกรรมเดียวกัน

3. อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เวทย์มนต์คาถาอาคม สิ่งดังกล่าวแล้ว ยังอยู่ในความเชื่อของชาวบ้าน การคิดว่าครูบาเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ได้กล่าวขวัญและยกตัวอย่างอยู่เสมอ ตั้งแต่ระดับบารมีเก่งกล้าจากครูบาศรีวิชัยถึงครูบาอินตา ความเชื่อในเรื่องเวทย์มนต์คาถา ยังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ความดังความขลังของครูบาขึ้นอยู่กับความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องดังกล่าวแล้วด้วย

4. ความเชื่อเรื่องผี ยังปรากฏชัดในสังคมล้านนา จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยา เช่น ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ หรือ ดร.ซีเกฮารู ทานาเบ ยังเห็นว่า ความเชื่อเรื่องผีตกผลึกยังแน่นในสังคมล้านนา มากกว่าศาสนาพุทธที่บริสุทธิ์ (ผู้ศึกษาสรุปเอาเช่นนั้น ถ้าผิดพลาดก็ยอมรับผิด) ในเรื่องของครูบาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ยังเอาเรื่องผีเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะครูบาองค์ใดที่สิ้นบุญแล้ว แต่ไม่มีใครทำบุญให้ จะเป็นผีกระยักซ์ ฝ้า้วัดวาอารามของตน

เรื่องราวของครูบาในล้านนา ยังมีอีกมากมาย การศึกษาเป็นเพียงสัมผัสแต่เพียงผิวเผิน ไม่ได้เจาะลึกถึงความรู้สึกของชาวบ้านอย่างแท้จริง การศึกษาเรื่องครูบาจึงยังไม่จบ ผู้ศึกษายังคงสร้างสมบุญ-บารมี รอคอยศกนบุญองค์ต่อไป.

บรรณานุกรม

เกื้อพันธ์ นาคบุปผา บุคลากรทางวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีพุทธศักราช 2532.

พระครูอุดมกิตติมงคล ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูเชียงใหม่ 2533. เอกสารไร้เนียว.

ขวัญชัยวัน ศรีสวัสดิ์ ขบวนการครูบาชาวปักษ์กับกะเหรี่ยงป่องในภาคเหนือของประเทศไทย

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : การสัมมนาผลการวิจัยภาคเหนือ
26 - 27 กรกฎาคม 2532 จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับ โครงการ
ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. โรงพิมพ์
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2519.

คณะศิษย์พระครูบาธรรมชัย อนุสรณ์วัดทุ่งหลวง เชียงใหม่ ม.ป.ท.,ม.ป.ป.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.12/46 เล่ม 5 ลิขิต พระธรรมวโรดม
ขอถวายพระพรรัชกาลที่ 5 ลงวันที่ 10 มิถุนายน ร.ศ. 126

จารึกปฏิญาณครูบาศรีวิชัย มณฑปวัดบ้านปาง อำเภอสี จังหัดลำพูน.

ฉ. บัญเเสน "พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า บทเรียนที่วัดผาลาด" สมาธิ ปีที่ 4 ฉบับที่ 39

ชวลิต จารุณโณ,มหา ประวัติสี่ครูบา เชียงใหม่ ธาราทองการพิมพ์ ม.ป.ป.

ทัศนีย์ คำราพิช บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระเทพเวที ภาคนิพนธ์ปริญญาตรี
ศิลปศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวัฒนธรรมศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่ 2534.

นิตยา วงศ์วัฒน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
ปริญญาโท กค.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524.

บุรี รัตนา ครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย โรงพิมพ์ย่านฟ้าพาณิชย์ ม.ป.ป.

ประคิษฐ์ รัตนพรหม ประวัติชีวิตครูบาภิชัย (ขาวปี) ลำพูน วัฒนการพิมพ์. ม.ป.ป.

ยุพิน เดชคำรน ล่องแก่งแม่น้ำปิง กรุงเทพฯ คลังวิทยา ม.ป.ป.

ยุพิน เข็มมุกด์ สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ. 1954 - 2101 วิทยานิพนธ์ อ.ม.
ภาคประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2531.

ลานนาสีไทร, ภิขุ ประวัติวัดผายหิน เชียงใหม่ ลานนาการพิมพ์ 2530.

สรีวิฑฒ์ ภิขุ ธรรมบถิกะ เล่ม 1 โรงพิมพ์มิตรสยาม 2529.

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, "ครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย" สวิตา ฉบับที่ 61 กันยายน 2526.

สุรพงษ์ กองจันทึก "ประเพณีธรรมแห่งล้านนา" สมาธิ ปีที่ 6 ฉบับที่ 57. ๒๕๓๖

เสถียรพงษ์ ^{รวม} ~~คัมภีร์~~ เกราะประวัติพระสุพรรณญาณเกราะ ลำพูน ลำพูนการพิมพ์ ม.ป.ป.

โสภา ขานะมูล ครูบาศรีวิชัย ดนบุญแห่งล้านนา (พ.ศ. 2421 - 2481) วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ภาค
ประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2534.

อานันท์ กาญจนพันธ์ และฉลาดชาย รมิตานนท์ พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา : การผลิตใหม่ของอำนาจ
ทางศีลธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง: การสัม
มนาผลการวิจัยภาคเหนือ จัดโดยศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ วันที่ 26 - 27 กรกฎาคม 2532.

เอกสารวัดสันคอกช้าง ประวัติย่อวัด ฉบับพิมพ์รื้อเนียว.

-----, ประวัติพระครูมหาพุทธาภิบาล (โดยย่อ) ฉบับพิมพ์รื้อเนียว.

-----, ประวัติพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ฉบับพิมพ์รื้อเนียว.

สัมภาษณ์

ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (อายุ 79 ปี) วัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน วันที่ 25,28 มีนาคม พ.ศ. 2535.

ทองอินทร์ สารศรี (อายุ 56 ปี) เลขที่ 117 หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2528.

บัน พุทธิโส (อายุ 74 ปี) บ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2528.

พระครู วิรุฬห์ ธรรมโกวิท (สิงห์คำ) วัดเจดีย์สถาน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ฉบับที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535.

พระครูวินัยธรอินตา (อายุ 54 ปี) วัดอันคอกช้าง ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์ระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ.2535.

เย็น แก้วพวงทอง (อายุ 75 ปี) เลขที่ 83 บ้านเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531.

วิสิทธิ์ ตี๋คำมา (อายุ 56 ปี) เลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2535.

สมชาย นาทรายวรรณ เลขที่ 501 หมู่ที่ 8 ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2535.

หลวง เขียวมา (อายุ 81 ปี) เลขที่ 143 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งด้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2535.

หล้า ตาปอง (อายุ 85 ปี) เลขที่ 199 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งด้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2535.

อ้าย พันณ (อายุ 73 ปี) เลขที่ 230 หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งต้อม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2535.
